

Les eines del manobre

per
Pep Vila

Un dels temes més recurrents a l'obra de Pep Vila és la preocupació i l'interès pel material de què està fet el poema i la forma que el poeta imposa sobre aquest material. Rellegint **Primeres proves** (Edició privada, 1974), ho he pogut constatar, tot i que només hi apareix d'una manera subjacent. A **Uns llavis gramàtics**, (Edicions 62, 1978), el tema apareix ja explícit al mateix títol del llibre i d'alguns poemes: «Els mots i el silenci», «Vocals», «El llenguatge», etc. És obvi que aquest interès ha acompanyat des de sempre la poesia, però la preocupació oberta i explícita sobre el llenguatge és un fenomen relativament modern, i potser caldria situar-lo cap a mitjan segle passat (la data de publicació de **Les fleurs du mal** en podria ser una bona concreció), i a més a més es podria interpretar com una de les conseqüències de la reacció contra les propostes de l'estètica romàntica, sobretot contra la que pretenia l'ús referencial del llenguatge en el text poètic. Més tard, el mateix Mallarmé diria que la poesia està feta amb mots, no amb idees. I més recentment, Auden va afirmar que tot poema no pot ser sinó el resultat de la manipulació que el poeta fa de la seva pròpia llengua. I per no posar sinó un exemple més, darrerament hem vist la importància de la formulació de la funció poètica del llenguatge, que va fer Jakobson en el seu famós article **Lingüistic and poetics**, i amb això va contribuir a destacar encara més que en el discurs poètic, la funció referencial queda pràcticament abolida i només funciona dintre de la ficció resultant.

Aquest recull que ara el lector té a les mans: **les eines del manobre** és un discurs poètic sobre l'ús que la poesia fa del llenguatge. Lector incansable de vells i moderns tractats de retòrica, Pep Vila ha volgut ara fer un homenatge al llenguatge figuratiu i a les figures retòriques. No es tracta ja, doncs, d'un mer interès pel material del poeta, que és el que veïem a **Uns llavis gramàtics**, sinó que es tracta d'un interès pels usos específics que el poeta fa d'aquest material. L'originalitat d'aquest recull és que estigui fet des de dintre mateix de la poesia i no des del camp de l'assaig. Així, és interessant de veure com Pep Vila ens parla metafòricament de l'allegoria («és la figuració alada / d'una emperadriu que ens captiva»), o bé de la metàfora i del símbol utilitzant un símil («precís com el peu d'un dansaire»).

Pep Vila se situa en aquest homenatge subjugat al centre mateix de les preocupacions o dels interessos més característics de la poesia moderna. Si després de llegir-lo som capaços d'estimar més aquests valors formals (en el sentit que «formal» tindria en una escala com «Matèria, Tècnica, Forma, Contingut») ja tenim un motiu per acollir aquests textos amb la captivació que es mereixen. Shelley havia dit que el llenguatge va crear el pensament. Nosaltres podríem parafrasejar-lo dient que el llenguatge poètic crea i enriqueix l'experiència.

Salvador Oliva

A l'Enric Prat

ESCRITURA
provocar incendis en les maleses
de l'idioma. (Sartre)

Fluida escriptura neixes
d'un incendi de maleses
de la llengua, per tot creixes
sens brossalla ni febleses.

Representes figurances
en ratlles, tensades fletxes
alçades contra recances
que laboren per esclatxes

del pensament, fent-lo fòssil
quan l'enjoia d'un or vell
un consiliari dòcil,
ànima de fals anyell.

Uns tebis mots, poc plomall,
ja dauren l'expressió,
ofeguen d'un cop de mall
tota proclamació

que l'escriure atent provoca
secretres secrecions,
essències en la boca
més absent d'opinions.

LLIBRES

Lladres d'hores que arribeu
fins els obscurs litorals
del pensament, i sou veu,
nou caprici pels cimats
d'una ment hipotecada
closa en un vell hipogeu,
no ens féu potser una jugada
i el temps ens arrabasseu?

Oh, imatges de nou pensades,
rebeques mercaderies
per rompre les més lligades
certeses en els teus dies.

Des de pupilles mimades
costegeu uns nous destins,
féu d'illusions finades
somniais en esperits fins
per on s'esquincen matins,
dies de folga pensant
en pàgines d'ulls divins
que subjuguin tot l'espant
del qui vegeta submís
en l'hora sempre parada.

Oferiu-nos un somrís
llibres que solque l'cnada.

ACTE POÈTIC

Acte poètic, viu encantament,
assumpció verbal de mons reals,
paisatges: venturosos sediments
de primaveres i botons florals.
O somniosament parla d'infàncies
sota l'excès d'un gris graó d'adult;
fem ara el nostre pas amb petulàncies
però amb l'expressió d'un rostre estult;
perquè la vella emoció d'infants,
sense retorn, pendent rossoladís
em modula, idrolatra oberts instants
per si aquell món fantasiós fugís.

UN MOT, UNA ESPURNA DE MÀGIA

¿Màgia, la puixança
d'un mot, si ens pot servir
per dir l'esgarrifança
que sentim en fugir?
¿I com dir la punyida
que vivia en el cor,
si no acceptes la brida,
la pau que, en néixer, mor?

IMATGE

Com que els sentits se'ns han confabulat
alcem un horitzó per sobre el vel
dit realista, simple i pur relat,
i desclavem el teló d'aquest cel
en el descrèdit de mai no oferir-nos
un bosc meravellós sota els emblemes
quotidians, per no saber instruir-nos
en alquímies, fèrtils teoremes.
Vull que retorni la IMATGE al paper
d'espurna que trasbalsa l'esperit,
i un ritme pròdig, treball d'imatger,
obri la tomba al poeta ensopit
i li ofereixi unir realitats
que regalimen, vessen flames mortes.
Ens cal saber ja sense ambigüitats,
que una IMATGE esclatant obre les portes,
provoca un curcircuit, o la sorpresa
veloç, la lírica llum que refosa
en el vers, deixa alè propi. Té aptesa
per saber fondre glaç en neu porosa.

AL.LEGORIA (per exemple, de la justícia)

Representació fecunda
al fons de la vida nuada
d'una imatge eterna, profunda.
És la figuració alada

d'una emperadriu que ens captiva,
per igual, en el col·lectiu
deure, i sens la defensiva
de veure'ns, en torn rotatiu,

jutjats en la freda balança
on, enfervorits pel verí
o crescuts en noble folgança
ens trobarem en el confí

d'un país de tèrbol pas, flama
que viu en etern desfavor.
Lluny de la mort, la negra dama
no estimbaria el nostre cor.

SENSACIÓ

Substrat, mesura de la poesia,
difícil mescla, interrogant sabor.
Fràgil descrius la flor de malvasia,
ens deslliures el seu interior.
L'estesa d'un infinit joc mental
no ens garanteix l'assossegat nivell
en l'univers humiliat pel mal,
natura apètal, sempre en desgavell
on el delit fineix en l'estimball
si gustem els plaers i els seus auguris
sensitius, tàctils, visius, l'escampall
a la taula de gresques i murmuris.

SENSACIÓ ens arribes com humil
regalimat de pluges en un deure
sobre el camp; o a través d'un mot subtil
per projectar-nos la veu, fer-nos creure
que ara invoquem uns noms plens de voltatge
per contrastar millor el dol; som lletrats
que sospirem en teixits del llenguatge
que no sap de valors ni utilitats.

IMAGINACIÓ

Com un Da Vinci em faig acréixer
replecs d'imaginació
si, amb doble enginy, d'un mur faig néixer
la irreal constel·lació,
conjur de llum per un calçobre
expert en fer-se pols petjada,
desarmat mur tan nu i tan pobre,
cendrosa calç assolellada.
Hi era jo a diamantar
magres esquerdes seculars,
discrets camins sense creuar,
símbol d'un viure massa espars.
¿Es per la ment que veig maons
d'un llis llençol de paret bruna?
¿Fóra millor fer-hi uns graons
pel bon camí en la infortuna?

METÀFORA

Nascuda dels sentits com sortilegi
sense seny i utilatge t'he cercada.
Et desplegues per mots, cap privilegi
els regeix fins que tu arribes sobtada.
METÀFORA: acolorida figura,
cavalques, burles tot l'insconscient,
mots agermanes en una escultura
i el vers més orb viurà l'assajament.
Creada d'una antiga il·lusió
de l'esperit, el teu deler és unir
en una irreflexiva explosió
un nou sentit, un nou passatge. En dir
la pell més blanca que el més blanc ivori,
vivim d'aquell engany que el mot afina;
ens tatuem al cos aquell desori,
on l'encenall encén la neu més fina.

SÍMBOL

Lligues el món fent-lo expressiu
com imatge que fendeix l'aire.
Un atractiu signe motriu,
precís com el peu d'un dansaire,

que signa i ordena l'escena,
condensa els lleugers moviments
en una personal ofrena
on l'actor lluita amb els creixents

tons d'una música immortal,
i en tria un d'alat, entre tants
gentil, joia d'un arsenal
de notes, febles contrincants.

ANALOGIES

Aquella part comuna entre semblances
té tot l'encant de dues companyies
que, mesurades en unes balances,
el seu mateix valor no permet tries.

És l'bocar-se a una folla aventura.
Qual de les dues és més sensitiva?
¿Sabré escollir millor cavalcadura
fingint desdeny per la que és poltra esquiva?

SONET PITAGORIC

Si un primer vers assetja amb entitat,
se'n serveix d'un segon per acomplir-se,
pur reflex que argüeix necessitat
d'altres comunes cordes per junyir-se

i assolir l'altra entrega, acomodats
preparen llit als tercets ja propers
que, en saber-se instruments equilibrats,
fan recalar a bon port els mots enters.

Curt és l'espai per poblar tot l'areny.
L'ajuda el vuit, doble llaç, amb l'accent
d'altres nous versos que sota un disseny

acoblen veus en un embut. Desdeny,
raó i follia accepten el seient.
El vent d'un vers darrer la falla empeny.

M I T E

Consagrarem delers secrets,
si eterns reviu en enfonsats
en els remolins mansuets
dels nostres cors, abassegats

a posar ordre un únic gest,
carregat de significat;
deixem les hores, fem l'arrest
d'un món que haurem deificat

en fabulosa jerarquia,
instant viscut fora de mida
on el record hi convergia
sotaplujat, sense partida.

POESIA

Desconeguda, ella es mescla entre gent,
i, ardid, venç dictats de la raó.
Fidel l'assenenà el parnàs ingent,
lliure per dir, amb un fil conductor
per on davallen formes corporals,
les hipòtesis de l'inconscient,
clotades pàl·lides, llums boreals,
intèrprets tots d'un viure humanament.

Desarrelada en un món descregut,
entre memòries, plors, pulsions
no ens colpeix el seu cos mai no impollut,
capdanser que és d'un món de ficcions
on el mot gira tant com el diner,
i, maquillat de nova melodia,
d'altres li roben el valor sincer
i erra el mot savi en ideologia

amb l'ànima plorosa i estrangera
talment com un metall que ja no ostenta
aquell brunyit tigrat, la pell severa,
antic fulgor que un rovell nou tormenta.
I ara canta'ns allò que tu sabies
quan eres himne, canta'ns la follia,
abans d'altres futures parleries,
aquell pretext que ens nua: POESIA.